

alatt« otthonos, fesztelen légkört tud teremteni, akkor a szülők szívesen keresik fel...” (47-48. p.)

Ebben a füzetben is nagyon sok, gyakorlati pedagógiai tapasztalaton alapuló tanácsot talál minden pedagógus, elsősorban a kezdő, de a pályán már évek óta dolgozó is.

A lényegre utal a szerzőnek az a megállapítása is, hogy a fogadóórákon a helyzet feltárása, a diagnózis megállapítása után a pedagógusnak a szülővel együtt kell keresnie a lehetséges megoldásokat az adódó problémák rendezése, ill. a gyermek érdekében. (42. p.)

A 3. sz. füzetben foglaltak tartalmát viszont – mely füzet a nyílt napokról szól – a következő idézetek tükrözik legjobban: „A szülők igénylik, a pedagógusok fontosnak tartják, a gyerekek pedig örülnek a nyílt napoknak” (18. p.) ill. „Az elhangzott javaslatok szerint a nyílt nap tartalmassá tételét azzal lehetne növelni, ha biztosítanák a pedagógusok, a szülők és a gyermekek együttes tevékenységét is.” (26. p.) A füzetben foglaltak meggyőzően támasztják alá a nyílt napok fontosságát és azt, hogy a szülők hasznos tapasztalatokhoz juthatnak, ha gyermeküket tanórai helyzetekben is megfigyelhetik.

E két füzet szerkezete, felépítése is hasonló az első részben bemutatottakéhoz. Az 1980-ig, illetve az 1986-ig végzett vizsgálatok főbb megállapításainak ismertetése után a szerző a fogadóórák, ill. nyílt napok előkészítésével és szervezésével foglalkozik, idézi az érintettek véleményét ezekkel kapcsolatban, majd módszertani javaslatokat, tanácsokat ad. A füzeteket – a többihez hasonlóan – a legújabb munkákból összeállított ajánlott irodalom jegyzéke zárja le.

A fentiekben leírtak is jelzik talán, hogy mind a négy kis kötet tartalma a bevezetőben említett „pedagógiai háromszög” harmadik szereplője, a gyermek érdekeit, az ő megfelelő fejlődésük biztosítását kívánja elősegíteni! A kötetek kis formátuma lehetővé teszi, hogy mintegy „pedagógiai breviáriumként” szolgáljanak és azokat a nevelők akár mindig a zsebukben tarthassák s bármikor elővehessék. A jövő pedagógusnemzedék érdekében is hasznos lenne, ha kötelező olvasmányként szolgálnának a pedagógusképző intézményekben!

Füle Sándor: Pedagógusok a szülőkkel. Budapest, 1993.

SZABÓ PÁL TIVADAR

Néprajzi képeskönyv Erdélyből

Jó ideje tervezette Kós Károly, hogy a helyszíni néprajzi gyűjtései és múzeumi vizsgálódásai során készített nagyszámú rajzaiból összeállít egy, az egykori népelet egészét átfogó kötetet. A Néprajzi képeskönyv Erdélyből megalkotásával – miként ezt egy 1989 januárjában kelt levelében írta – Comenius nagyhatású könyve, az Orbis Pictus (1658) – a magyarral bővített változat címével: A látható világ (1685) műfaját kívánta felújítani.

Keresve sem lehetne ennél jobb párhuzamot találni a kötet mibenlétének meghatározására. Sárospatak kimagasló pedagógiai érzékű professzora, Comenius ugyanis A látható világ címmel egy, a maga korában példátlanul újszerű tankönyvet hozott létre, hogy abban az addig pusztán szóban előadottak helyett a megismerendőknek szemléletes „leábrázolása” révén hasson. A képekhez csatlakozó szöveg így a látottakat magyarázza; maga a kötet pedig az egész látható világot, mivel Comenius a lehetséges teljességre törekedett, biztosítva az olvasót, hogy „semmi szükséges és derekas dolog abból ki nem hagyatott”. A jelen „képeskönyv”-ben Kós Károly is hasonló teljességében kívánja rajzokban elénk tárni az örökölt hagyományok szerinti erdélyi népeletnek a közelmúltban még általa is látható világát – örömeire a szemlélődve tanulni vágyóknak.

Rajzos ábráival tanítva nem utolsó sorban azokat, akik a környezetükben már mit sem láthattak ebből a valaha volt életből, nem ismerhették tárgyi kellékeit, és jóformán sejtelmük sem lehetett az ezek között leélt napoknak, éveknek sem a nehézségeiről, sem a szépségeiről. Tanítva őket képek által, tudva, hogy ezeknek híján a bármennyire is részletező és pontos leírása sem nyújthat megfelelő kalauzolászt az egykori valóság dolgai-ban. De Kós Károly képeskönyve azokat is tanítani tudja, akik maguk még a megjelenítettekhez hasonló tárgyaknak a világába születtek bele, és a hagyományok megszabta szokásrendben élték a mindennapokat, ám ma már az ő szemük elől is hovatovább mindenestül és végleg elillan mindez. Az itt fellelt rajzok segíthetik őket pontosítani és nem egy tekintetben értelmezni is az e nélkül csak bizonytalan emlékké homályosuló múltat. Tanítanak mindeközben ezek a rajzok az elődök keze munkájának a megbecsülésére is, azon ősök alkotó tevékenységének a tiszteletére, akik mindvégig ebben a ma már oly régies szabásúnak tűnő világban szolgálták le az életüket. Rajzokkal természetesen gyakran találkozni a különféle néprajzi tanulmányokban. Különösen igénylik a rajzos ábrákat a tárgyi környezet ismertetésének szentelt kiadványos, sőt sok esetben éppen a vonalas rajz a legmegfelelőbb a lényeges részletek kiemelésére – amint erre dr. Kós Károly is rámutat abban a fejezetben, amelyet a rajznak a néprajzkutatásban betöltött szerepéről írt. Mindazonáltal felettébb kevés az olyan néprajzkutató, aki vállalkozik az általa közreadott saját kezű ábrákkal való szemléltetésre. Holott talán mondani sem szükséges, hogy erre a feladatra a rajzilag netán iskolázottabb grafikusművésznél sokkalta hivatottabb maga a néprajzi kutatást végző szakember, az aki az ábrázolandókat, a népi kultúra tárgyi emlékeit hivatásából fakadóan, a saját közvetlen megfigyelései nyomán, szerkezetükben és a használatuk mikéntjét illetően is, mondhatni, kívülről és belülről egyaránt kiválóan ismeri, az akinek a terepen többnyire még arra is alkalma adódott, hogy az éppen közlésre kiválasztott objektumoknak a hagyományos készítmódját megfigyelhesse, akár el is sajátíthassa.

Kós Károly nem csak alkalmilag vállalkozott egy-egy rajz papírra vetésére. Töretlen következetességgel örökítette meg munkássága során a népi kultúra sok-sok jelenségét. Már a terepen, a gyűjtőmunka idején sem csupán írásban, hanem rajzokkal is „jegyzeltelte”, rögzítette a látottakat. Páratlan rajzos életművet hozott így létre, amelyből bőségesen meríthetett akkor amikor alkalma nyílt a közlésre. Más néprajzkutatók – valljuk be: a legtöbbünk –, ha tudnak is rajzolni, sokszor sajnálják a pontos-hiteles rajz gondos kivitelezésére fordítandó időt, minthogy úgy érzik ezt tudományos alkotótevékenységükből kell „lecsípni”. Kós Károly nem sajnálta az időt és a fáradságot. Céltudatosan és egy életre szólóan vállalta a nem könnyű feladatot, és alakította ki az ahhoz legalkalmasabbnak érzett ábrázoló stílusát. „Csak én tudom, hogy mennyi munkámba, töprengésembe, megfigyelőképességem fejlesztésébe, kísérletezésembe és gyakorlásomba került, hogy kutatói munkámat-képességemet teljessé tegyem azzal, hogy a szöveg vagy fotó útján nem rögzíthetőt és ábrázolható-szemléltethetőt rajz útján örökítem meg, mutassam be és értelmezsem” – vallotta egy levelében. Majd hozzátette: „Szerintem a néprajzzal (főleg az anyagi kultúrával) foglalkozó kutató számára a megfelelő rajztudás éppoly elengedhetetlen feltétel, mint pl. a zenész számára a kottaismeret, kottázás.” Kós Károly egyedi megfogalmazású, lényeglátó és világos rajzaira már eddig is sokan felfigyeltek. Zepezánér Jenő, a székelyudvarhelyi múzeum igazgatója, az ezekből a rajzokból rendezett kiállítások kezdeményezője, szép cikket is szentelt a méltatásukra, „Kós Károly néprajzi grafikája” címmel (Művelődés 1980.8-9. sz., 58-59.p.) Ahogy lehetőség nyílt rá, és egymást követve kerültek ki a nyomdából dr. Kós Károly önálló kötetei, nemkülönben a munkatársakkal közösen írt művek, az azokat ismertetőik közül többen kitértek a rajzok értékeire. Különösen találó Gunda Béla néprajzprofesszor tömör jellemzése: „Kós Károly munkáit egyedülálló rajzok egészítik ki. Kós Károly a néprajzi rajzolás klasszikusa.”

(IN: A határainkon kívüli magyar néprajzi kutatások. Szerk.: Máténé Szabó Mária Róza. Budapest, 1984. 89.p.) László Gyula régészprofesszor így értékeli „... valamennyi rajzot maga rajzolta, tisztán, félreérthetetlenül, pontosan – és szépen!... Figyelme olyan pontos, mintha ő csinálná azt amit leír (Új írás, 1977. szept., 99-102. p.). Bőven lehetne válogatni még további idézeteket más kutatók jellemzéseiből is, köztük a nyelvész Szabó T. Attiláról, és természetesen néprajzkutatóktól, így Andrásfalvi Bertalantól, Balassa Ivántól, Gazda Klárától, Kósa Lászlótól vagy Nagy Jenőtől. Más-más fogalmazásban, más-más hangsúllyal, de egyaránt a nagyrabecsülés és tiszteletadás hangján szólnak dr. Kós Károly hiteles és művészi kifejezőkészséggel megrajzolt szakmai ábráiról.

Dr. Kós Károly: Néprajzi képeskönyv Erdélyből. Tárogató Kiadó, Budapest, 1994. 224.p.

K. CSILLÉRY KLÁRA

A „jel”-típusú avantgárd újraéledése és alakváltása

Az ötvenes évek kemény (kultur)politikai diktatúrájától megcsömörlött, szellemileg alkotni vágyó fiatalok közül sokan rajzoltak ki az 1956 őszén megnyílt határokon át „a szabad világba”. Néhány hónap után az osztrák „Flüchtlingslager”-ből ki Svájc, ki Belgium, ki München, ki Párizs felé vette az irányt. Már a hatvanas évek elejére összeverődött Párizsban egy kísérletező kedvű ifjakkól álló kis kör, amely – függetlenül magától az emigráns csoportosulások erősen politizáló orgánumaitól – az ideológiamentes „tisza művészet” mellett tette le voksát.

Az ekkor még liege-i mérnökhallgató *Papp Tibor* 1960/61-ben néhány társával meginđítja a Dialogue című lapot, majd 1961 őszén – néhány hetes londoni turistáskodás után – áteszi székhelyét Párizsba, s már 1962 őszén megjelenik a magát minden napi politikai érdekeltségtől elhatároló, az irodalmi „műhelymunkát” előtérbe állító párizsi „Magyar Műhely”. A szerkesztést *Nagy Pál*, *Papp Tibor* és *Parancs János* közösen végzik, s *Márton László*, a későbbi „reklámszakértő” lesz az egyik főmunkatárs; csatlakozik a körhöz az ekkor még írogató (később más foglalkozást választó) *Czudar D. József* és *Szakáll Imre* is. Az azóta híressé vált képzőművész, *Pátkai Ervin*, aki akkoriban aratta első sikereit a Párizsi Biennálén, szintén hozzájuk kapcsolódik, így kezdettől fogva jelen van a lapban az irodalmi és a képzőművészeti látásmód szintézise. Mindnyájan tanulnak, elsősorban a modern táncművészeti előadásokra járnak be a Sorbonne-ra; *Nagy Pál* részt vesz a híres Mallarmé-szeminárium munkájában is. A magukat és lapjukat nyomdászokként fenntartó fiatalok elsajátítják a tipográfiai művészet legrafináltabb technikai fogásait, s megismerkednek a szövegszerkesztés konzervatív és modern eljárásaival – így a Magyar Műhely külső formáját tekintve kezdettől fogva kirí az emigráns periodikák közül.

A szerkesztők a későbbiekben igyekeznek jó viszonyt létesíteni a hazai irodalmi élet modernebb felfogású képviselőivel, valamint a határokon kívül élő magyarság irodalmi orgánumaival. Az Új Írást a brüsszeli Szemlével, az Újvidéki Híddal együtt hirdetik. A hetvenes évektől fogva pedig meghívják a Magyar Műhely-konferenciákra a legjelentősebb hazai folyóiratok szerkesztőit. Az MTA Irodalomtudományi Intézetében *Béládi Miklós* és *Pomogáts Béla* rokonszenvező figyelemmel kíséri munkájukat, s kritikai támogatásukkal előkészítik a honi szellemi életbe való integrálódásukat. Az 1964-ben hazatelepülő *Parancs János* fokozatosan eltávolodik a lap szellemi-alkotói irányvonalától, de baráti tá-